

Mirosław Kowalski

Recepcja kanonów "Codex Iuris Canonici" (1917) dotyczących sakramentów inicjacji chrześcijańskiej w dokumentach i statutach "Synodus Dioecesis Kielcensis" (1927)

Liturgia Sacra. Liturgia - Musica - Ars 22/1(47), 121-136

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. MIROSLAW KOWALSKI
Kielce

**RECEPCJA KANONÓW *CODEX IURIS CANONICI* (1917)
DOTYCZĄCYCH
SAKRAMENTÓW INICJACJI CHRZEŚCIJAŃSKIEJ
W DOKUMENTACH I STATUTACH
SYNODUS DIOECESANA KIELCENSIS (1927)**

1. O instytucji pierwszego synodu w diecezji kieleckiej

Instytucja synodu w Kościele sięga swoją historią do II w. Od samego początku zwołanie synodalne było wynikiem poczucia jedności wspólnoty Kościoła oraz potrzeby konsultacji w sprawach wiary i obyczajów¹. Zasady dotyczące przebiegu synodu oraz elementów składających się na przygotowanie zebrania ewoluowały z biegiem historii. Razem z kanonami normującymi przebieg obrad szedł również skład osób tworzących grupę synodalną². Szczegółowe wytyczne dotyczące wskazanej instytucji zawierają kanony Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 r.³ W dokumentach Soboru Watykańskiego II nie znajdujemy wskazań dotyczących synodów diecezjalnych. Określony został jedynie cel ich zwoływania: mają przyczyniać się do wzrostu wiary i zachowania karności w Kościele⁴. Sobór Trydencki nakładał na Kościoły partykularne obowiązek corocznego zwoływania synodu, co od samego początku było rzeczą niemożliwą do zrealizowania⁵. Od momentu powstania diecezji kieleckiej do bieżącego roku odbyły się trzy synody diecezjalne. Pierwszy z nich, zwołany z inicjatywy bpa Augustyna Łosińskiego, miał miejsce w 1927 r. Kolejny z nich rozpoczął się pod przewodnictwem bpa Czesława Kaczmarka w 1958 r. Ostatni synod zwołany został w 1983 r. przez abpa Stanisława Szymeckiego.

Przedmiotem naszego zainteresowania będzie pierwszy synod diecezji kieleckiej z 1927 r. (5–7 lipca). Odbył się on bowiem dziesięć lat po wejściu w życie, jakże ważnej również dla liturgii, księgi prawa — *Codex Iuris Canonici*. Wydarzenie zebrania Synodu było bez wątpienia przedsięwzięciem o bardzo istotnym znaczeniu, co podkreślone zostało już w dekreście zwołującym, wydanym przez bpa A. Łosińskiego:

---

¹ Zob. M. SITARZ, *Synod. I. W Kościele rzymskokatolickim*, EK 18, kol. 1340.

² Por. E. CAPELLINI, *Il sinodo diocesano, storia, normativa, esperienza*, Milano 1994.

³ Zob. CIC, kan. 356–362.

⁴ Zob. M. SITARZ, *Synod*, kol. 1340.

⁵ Por. W. WÓJCIK, *Ze studiów nad synodami polskimi*, Lublin 1982, s. 148.

Zbliża się dla Duchowieństwa i wiernych naszej diecezji niezmiernie ważny moment — mianowicie odbycie pierwszego w Kielcach Synodu diecezjalnego. Doniosłość tego aktu oceniło Wielebne Duchowieństwo, biorąc gorący i czynny udział w pracach przygotowawczych⁶.

Na uwagę zasługuje również ilość osób powołanych do czynnego uczestnictwa w obradach: wikariusz generalny, członkowie Kapituły Katedralnej, członkowie Kapituły Wiślickiej, rektor i księża profesorowie seminarium duchownego, księża dziekani poszczególnych dekanatów, proboszczowie i wikariusze miasta Kielce, po dwóch przedstawiciele księży proboszczów z każdego dekanatu wybranych przez wszystkich księży kondekanalnych, po dwóch księży prefektów szkół średnich i powszechnych, wybranych przez diecezjalny Związek Księży Prefektów, po jednym przedstawicielu księży wikariuszy z dekanatów, w których są księża wikariusze, księży sekretarzy generalnych akcji katolicko-społecznej diecezji, przedstawiciele klasztorów z Pilicy i Stopnicy⁷. W sumie w synodzie brało udział 116 duchownych wybranych przez biskupa lub wezwanych przez niego z urzędu.

Owoce pracy powołanego zespołu stały się statuty synodalne uporządkowane tematycznie według następującego porządku: o duchowieństwie, zakonnikach, wierze i obyczajach, sakramentach, kulcie Bożym, nauczaniu prawd wiary, pracy pasterskiej, beneficjach i dobrach kościelnych oraz różne instrukcje i statuty bractw i stowarzyszeń kościelnych⁸. Całość postanowień obejmuje 387 uchwał wydanych drukiem, jako dokument zatytułowany: *Synodus Dioeciesana Kielcensis 1927*⁹. W powyższym opracowaniu znajdujemy przemówienie bpa A. Łosińskiego przy otwarciu synodu, które stało się w pewnym stopniu inspiracją do przeprowadzenia badań dotyczących tematyki wskazanej w tytule artykułu. Ordynariusz kielecki ukazuje powody zwołania synodu. Według nich sensem zwołania synodu nie jest jedynie podjęcie konkretnych uchwał. Zgromadzenie synodalne organizowane jest dla dobra wiernych, ale również dla tych, którzy je współtworzą¹⁰. Następnie odnotowane zostaje zdanie: „Synod diecezjalny ma ważne znaczenie. Istnieje dla całego Kościoła powszechny Kodeks Prawa Kanonicznego; ale wymaga on dostosowania do potrzeb poszczególnych diecezji”¹¹. Przedmiotem naszych badań będzie ukazanie, na ile powszechnie obowiązujące prawo zawarte w CIC z 1917 r. stało się obecne w dokumentach i statutach Synodu Diecezji Kieleckiej.

Ze względu na obwarowania dotyczące obszerności artykułu, w opracowaniu zostaną ukazane treści traktujące o sakramentach inicjacji chrześcijańskiej. Treści

⁶ Archiwum Diecezji Kieleckiej (dalej: ADK), sygn. OR-4/1b, k. 402.

⁷ Zob. *tamże*. Należy zauważyć, że zestawienie powyższe zostało sporządzone zgodnie z obowiązującym prawem kościelnym zawartym w kan. 385 CIC.

⁸ Cały tekst zwołania pierwszego synodu diecezjalnego w Kielcach znajdujemy w: ADK, sygn. OR-4/1b, k. 402.

⁹ Powyższa księga wydana była w drukarni „Jedność”. Nie znajdujemy w jej zawartości roku opublikowania.

¹⁰ Zob. *Synodus Dioeciesana Kielcensis 1927* (dalej: SDK 1927), s. 28.

¹¹ *Tamże*.

te zawarte są w drugiej części statutów, zatytułowanej: *O rzeczach*. Pierwsza część wskazanego traktatu, zatytułowana *O sakramentach*, odnosi się zarówno do sakramentów, jak i sakramentaliów oraz odpustów. Problematyka ujęta w postanowieniach końcowych jest wynikiem analizy postulatów, jakie zostały wskazane przez duszpasterzy i wiernych diecezji w czasie dwóch lat przygotowań do synodu. Za sprawy związane z sakramentami odpowiadała komisja zwana Synodalną Komisją Kościelną i Liturgiczną¹². Bardzo bogata dokumentacja dotycząca przygotowań do synodu ukazuje ogromną przestrzeń, jaką poruszano w kwestii liturgii sakramentów inicjacji. Dlatego też, dla pełnego obrazu omawianego tematu, zostanie ona uwzględniona w omówieniu. Kolejność omawianych sakramentów zgodna będzie ze schematem statutów.

2. Zagadnienie chrzcielne w pracach przygotowawczych do synodu, kanonach *Codex Iuris Canonici* oraz postanowieniach *Synodus Dioecesisiana Kielcensis 1927*

Fragment trzeciej księgi postanowień pierwszego synodu, zatytułowany *De sacramentis*, rozpoczyna się bardzo charakterystycznym stwierdzeniem wskazującym na powagę podejmowanej tematyki. Ojcowie synodu przypomnieli w nim, odnosząc się do kan. 731 § 1 CIC, że wszystkie sakramenty Nowego Prawa ustanowione przez Chrystusa są szczególnym źródłem uświęcenia i zbawienia. Z tej racji powinno się poświęcić im szczególną troskę zarówno w kwestii dotyczącej rytu, jak i ich przyjmowaniu¹³. Zdanie to zamieszczone zostało przed kanonami omawiającymi obwarowania prawne dotyczące sakramentu chrztu. Z dokumentacji zawierającej opis przygotowań do synodu dowiadujemy się, iż przedstawiciele poszczególnych dekanatów w kwestii sakramentu chrztu zwrócili uwagę na trzy rzeczywistości. Pierwsza z nich dotyczyła odpowiedzialności rodziców za właściwy czas, w jakim dziecku winien być udzielony sakrament chrztu. Wydarzenie to z kolei powinno pociągać sporządzenie odpowiedniego aktu, będącego dokumentem potwierdzającym autentyczność chrztu. Bardzo wyrazistym głosem w tej kwestii były postulaty duchowieństwa dekanatu małogoskiego, które oprócz wskazania powyższych obowiązków domagało się, by proboszczowie mieli prawo wyciągania konsekwencji wobec

---

¹² W ten sposób nazywana jest w tekstach, które spływały do kurii diecezjalnej z terenu diecezji. Aczkolwiek w niektórych miejscach pojawia się tylko jeden członek z pełnej nazwy, jak chociażby w protokole z konferencji w Sędziszowie z 4 września 1926 r.; zob. ADK, sygn. OR-4/1b, k. 336.

¹³ *Cum omnia Sacramenta Novae Legis, a Christo Domine Nostro instituta, sint praecipua sanctificationis et salutis media, summa in iis opportune riteque administrandis ac suscipiendis diligentia et reverentia adhibenda est*; SDK 1927, s. 119. Ważnym podkreślenia jest również fakt, iż powyższy tekst jest identyczny z tekstem CIC. Podkreślenie powagi uchwał dotyczących sakramentów było obecne również w czasie przygotowań do synodu. Odniesienie do powyższego kanonu prawa znajduje się bowiem w dokumentach pochodzących z początkowej fazy przygotowań do obrad; zob. ADK, sygn. OR-4/1b, s. 44.

rodziców dziecka, jeśli ci nie dopełnią formalności¹⁴. W Kodeksie z 1917 r. odnajdujemy kan. 770, w którym mowa jest o tym, aby dziecko ochrzcić jak najprędzej po urodzeniu¹⁵. Kodeks nie precyzuje dokładnie, ile ma trwać czas pomiędzy narodzeniem a chrztem dziecka. W dokumentach synodalnych powyższy kanon zostaje w pewien sposób doprecyzowany. W myśl postanowienia przepisu zawartego w punkcie 126 dziecku (w zwyczajnych warunkach) należy udzielić chrztu nie później niż osiem dni od jego narodzenia. Powyższy punkt zawiera również polecenie, aby chrzest za wyjątkiem konieczności sprawowany był w godzinach przedpołudniowych¹⁶. Informacja dotycząca godziny chrztu wydaje się być odpowiedzią na postulat dopasowania prawa do potrzeb Kościoła lokalnego. Kwestia ta była bowiem podnoszona przez uczestników konferencji przygotowujących synod¹⁷.

Analiza CIC oraz SDK 1927 pozwala zauważyć, że żaden z tekstów nie zawiera jakichkolwiek postanowień przyznających proboszczowi uprawnień pozwalających na wyciąganie konsekwencji wobec rodziców w sytuacji niedopełnienia obowiązków związanych z sakramentem chrztu dziecka. Ważnym dla kwestii recepcji CIC w dokumentach synodu wydaje się również informacja dotycząca sporządzenia właściwego aktu. Kan. 777 § 2 zobowiązuje proboszczów, aby bezzwłocznie zapisywali dokładnie w księdze ochrzczonych imiona ochrzczonych, czyniąc także wzmiankę o szafarzu, o rodzicach naturalnych i chrzestnych oraz miejscu i dniu sprawowanego chrztu¹⁸. Powyższego polecenia nie odnajdujemy w postanowieniach SDK 1927. Widzimy zatem kolejną rozbieżność pomiędzy badanymi tekstami. Pominiecie w postanowieniach SDK 1927 informacji dotyczących obowiązku sporządzenia odpowiedniego aktu oraz brak jakiegokolwiek odniesienia do CIC wydaje się być zaprzeczeniem postulatu synodalnego traktującego o konieczności doprecyzowania prawa do potrzeb diecezji. Kwestia ta była dość istotną, skoro pojawiła się w postulatach sformułowanych w czasie przygotowań do synodu.

Kolejna kwestia związana z sakramentem chrztu dotyczyła konieczności przyjmowania wyznania wiary od rodziców chrzestnych. Konieczność ta, zdaniem kapłanów, wynikała z narastających wątpliwości dotyczących prawomyślności reli-

¹⁴ Zob. sprawozdanie z konferencji w Małogoszczu z 21 października 1926 r.; ADK, sygn. OR-4/1b, k. 344.

¹⁵ CIC, kan. 770: *Infantes quamprimum baptizentur; et parochi ac contionationatores frequenter de gravi eorum obligatione commoneant.*

¹⁶ *Ordinarie baptismus ultra octo dies ne protrahatur, imo, cum roro omne periculum absit, neque tamdiu sine gravi causa erit cunctandum (...)*; SDK 1927, s. 118.

¹⁷ Zob. sprawozdanie z konferencją w Sędziszowie z 4 września 1926 r.; zob. ADK, sygn. OR-4/1b, k. 336; zob. też sprawozdanie z konferencji w Małogoszczu z 21 października 1926 r. — ADK, sygn. OR-4/1b, k. 343.

¹⁸ CIC, kan. 777 § 2: *Ubi vero de illegitimis filiis agatur, matris nomen est inserendum, si publice eius maternitas constet, vel ipsa sponte sua scripto vel coram duobus testibus id petat; item nomen patris, dummodo ipse sponte sua a parochi vel scripto vel coram duobus testibus id requirat, vel ex publico authentico documento sit notus; in ceteris casibus inscribatur natus tanquam filius patris ignoti vel ignotorum parentum.*

gijnej rodziców chrzestnych¹⁹. Podstawowe kwestie dotyczące zagadnienia wyboru świadków chrztu, rozumianych jako rodziców chrzestnych, podaje CIC w kan. 764–769. W żadnym z nich nie znajdujemy nakazu takowej praktyki. Kan. 765 § 1 wskazuje, że rodzicem chrzestnym może być osoba, która została ochrzczona (włączona do wspólnoty wierzących) oraz posiada intencję pełnienia funkcji chrzestnego²⁰. Spośród ochrzczonych z możliwości pełnienia funkcji zostają jednak wyłączeni: osoby ekskomunikowane (ogłoszone wyrokiem), wykluczeni aktem prawnym, heretycy, schizmatycy²¹. Kodeks odpowiedzialność dopuszczenia danej osoby do pełnienia funkcji chrzestnego składa na proboszcza danego miejsca. W postanowieniach SDK 1927 odnajdujemy bardzo ubogie i lakoniczne informacje na temat wskazany w czasie przygotowań synodalnych. W paragrafie 127 odnajdujemy recepcję kan. 764 i 765 omówionych powyżej. Kolejna informacja nie ma swojego odzwierciedlenia w postanowieniach SDK 1927. Mówi ona o konieczności uznania przez szafarza chrztu rodziców chrzestnych wybranych przez rodziców naturalnych, nie wymagając od nich wyznania wiary²².

Trzecia grupa postulatów duchowieństwa diecezji kieleckiej odnosząca się do sakramentu chrztu dotyczy bezpośrednio samej liturgii. Pierwszy z nich, dosyć odważny, wnieśli księża zebrani na konferencji w Pińczowie. Dotyczył on modyfikacji (bliżej nie określono, jak miałyby ona wyglądać) czynności tchnięcia w stronę twarzy oraz dotknięcia śliną ciała dziecka. Argumentem przemawiającym za zmianą powinny być, według postulatorów, względy higieniczne²³. W kanonach CIC nie odnajdujemy dokładnego opisu, jak miałyby wyglądać wskazane wyżej czynności. Kodeks określa jednak w kan. 737 § 2, że czynności chrzcielne winny być zgodne z tym, co przewiduje obowiązujący w danym czasie obrzęd sakramentu²⁴. Obowiązującym w tym czasie był Rytuał Pawła V z 1614 r., który w modyfikowanej formie funkcjonował w Kościele²⁵. Według podanego rytuału, czynność tchnienia w stronę dziecka ma miejsce jeszcze przed wprowadzeniem dziecka do kościoła.

---

¹⁹ Zob. sprawozdanie z konferencji w Irządzach z 15 listopada 1925 r. — ADK, sygn. OR–4/1b, k. 344. Taki sam postulat odnajdujemy w sprawozdaniu z konferencji w Olkuszu z 29 października 1926 r.; zob. ADK, sygn. OR–4/1b, k. 341.

²⁰ CIC, kan. 765 § 1: *Ut quis sit patrinus, oportet: o Sit baptizatus, rationis usum assecutus et intentionem habeat id munus gerendi.*

²¹ CIC, kan. 796 § 2: *Ad nullam pertineat haereticam aut schismaticam sectam, nec sententia condemnatoria vel declaratoria sit excommunicatus aut infamis infamia iuris aut exclusus ab actibus legitimis, nec sit clericus depositus vel degradatus.*

²² (...) *nec, legitime a parentibus designati, a parocho reiciantur, nisi in casibus a iure notatis*, SDK 1927, s. 118.

²³ Zob. sprawozdanie z konferencji w Pińczowie z 27 października 1926 r. — ADK, sygn. OR–4/1b, k. 344.

²⁴ CIC, kan. 737 § 2: *Cum ministratur servatis omnibus ritibus et caeremoniis quae in ritualibus libris praecipuntur, appellatur sollemnis; secus, non sollemnis seu privutus.*

²⁵ Księga obowiązująca, o której mowa, nosiła tytuł *Rytuał Piotrkowski* i wydana została po raz pierwszy w 1631 r.

Kapłan po uświadomieniu zebranych w kwestiach wiary, dmuchał lekko trzykrotnie w twarz dziecka i modlił się, aby szatan odstąpił od tego dziecka²⁶. Rytuał ten podaje również nakaz użycia śliny szafarza chrztu, którą naznacza on uszy i nos dziecka w czasie obrzędu egzorcyzmu. Nie wskazuje możliwości uproszczenia bądź zniesienia tej czynności w obrzędzie sprawowanym w sposób zwyczajny²⁷. Postulat podniesiony przez duchowieństwo jest wyrazem recepcji prawa w czynnościach liturgicznych. Podtrzymanie zalecenia znajdujemy w postanowieniach SDK 1927. Punkt 131c postanawia bowiem, aby chuchanie i dotknięcie śliną dokonywane było w możliwie przyzwoity sposób²⁸. Sformułowanie powyższe zawiera w sobie nie tylko podtrzymanie postanowień CIC, ale jest jednocześnie swego rodzaju reakcją na postulat duchowieństwa.

Charakterystycznym wydaje się również wniosek o przypomnienie zasad dotyczących używania soli w czasie udzielania sakramentu²⁹. W tej kwestii CIC odsyła nas, podobnie jak w sprawie innych czynności i przedmiotów towarzyszących celebracji sakramentu, do obowiązującego rytuału. W tym zamieszczone zostały informacje dotyczące konieczności błogosławieństwa soli na potrzeby celebracji według obowiązującej modlitwy. Sól, której nie zużyto od razu, należy wykorzystać do kolejnych celebracji, a następnie usunąć do sakrarium³⁰. Wytyczne synodalne niemal w całości powtarzają powyższe postanowienia. Zawierają jednak pewne doprecyzowania. Dodatkowo nakazują, aby sól, którą wkłada się ochrzczoneму do ust, była mialka i wymieniana raz na miesiąc³¹. Odniesienie to jest potwierdzeniem celowości zebrania synodu dla dostosowania powszechnie panującego prawa do potrzeb diecezji, a jeszcze bardziej dla uściślenia prawa, które w niektórych kwestiach daje możliwość własnej interpretacji. Wszystkie ukazane powyżej kwestie pozwalają zauważyć właściwą kolejność dokumentów normujących życie liturgiczne w diecezji. Kanony zawarte w CIC bez wątpienia stanowiły podstawę dla uchwał

²⁶ *Rituale Romanum Pauli V Jussu Editum Aliorumque Pontificum Cura Recognitum Atque Auctoritate Ssmi D. N. Pii Papae XI ad Normam Codicis Juris Canonici Accommodatum. Editio Prima Juxta Typicam, Ordo baptismi parvulorum*, Tit. II, cap. 2, p. 16: *Deinde ter exsufflat in faciem infantis, et dicit semel: Exi ab eo (ea), immunde spiritus, et da locum Spiritui Sancto Paraclito.*

²⁷ W rubryce rytu egzorcyzmu znajdujemy słowa: *Postea Sacerdos pollice accipit de saliva oris sui, et tangit aures et nates infantis: tangendo vero aurem dexteram et sinistram, dicit (...)*; zob. *Rituale Romanum Pauli V*, Tit. II, cap. 2, p. 24.

²⁸ *Spititationes et tactus cum silva modo omnino decenti fiant*; SDK 1927, s. 120.

²⁹ Zob. sprawozdanie z konferencji w Pińczowie z 27 października 1926 r. — ADK, sygn. OR-4/1b, k. 344.

³⁰ *Sal, quod in os baptizandi immittendum est, sit benedictum sua peculiari benedictione, quae infra praescribitur (...). Sal ita benedictum nemini tradatur, neque etiam iis, qui benedictum attulerint, reddatur, sed ad illos baptizandos servetur, aut in sacrarium abiciatur*; zob. *Rituale Romanum Pauli V*, Tit. II, cap. 1, p. 13.

³¹ *Sal, qui in os baptizandi immittendis est, sit benedictus sua peculiari benedictione, in ordine baptismi posita, isque debet esse bene tritus et singulis mensibus renovetur, vetus vero in sacrarium abiciatur*; SDK 1927, s. 120.

pierwszego synodu kieleckiego. Podjęte kwestie pozwalają zauważyć recepcję prawa powszechnego w postanowieniach synodalnych, jak również element indywidualny, którego domagał się stan liturgii w diecezji.

3. Recepcja prawa czy jego dostosowanie do potrzeb diecezji na podstawie materiałów dotyczących sakramentu bierzmowania

W ogromnej ilości materiałów jakie zachowały się zarówno z czasu przygotowania synodu, jak i z jego obrad, znajdujemy teksty odnoszące się do sakramentu bierzmowania. Już na początku należy zauważyć, że tekstów tych jest bardzo niewiele. Porównanie ilości wytycznych synodalnych dotyczących chrztu świętego z postanowieniami ukazującymi sakrament bierzmowania pozwala stwierdzić, że te drugie podjęte zostały w bardzo wybiórczy sposób. W tytule paragrafu dotyczącego bierzmowania znajdujemy zapis *Can. 780–800* odsyłający do kanonów CIC³². Następnie odnajdujemy tylko cztery punkty omawiające sakrament. Na ile zatem dokonuje się recepcja CIC we wskazanym tekście? W materiałach z konferencji dekanalnych odnajdujemy jeden zapis, potwierdzający podjęcie kwestii bierzmowania. Duchowni na konferencji w Małogoszczu skierowali wniosek o konieczności założenia ksiąg bierzmowanych w poszczególnych parafiach³³. CIC w kan. 470 § 1 określa powinność prowadzenia specjalnej księgi bierzmowanych³⁴. Według kan. 798 proboszcz powinien zapisać w niej nazwisko szafarza, bierzmowanego oraz dzień i miesiąc bierzmowania³⁵. Nie otrzymujemy w postanowieniach synodalnych bezpośredniego nakazu prowadzenia ksiąg w poszczególnych parafiach, aczkolwiek tekst punktu 136 odnosi się do zagadnienia. Odnajdujemy w nim informację dotyczącą konieczności „natychmiastowego” zapisania faktu w odpowiedniej księdze, zgodnie z normami podanymi w kan. 798, 799, 470 § 1 CIC³⁶. Wpis ten do ksiąg metrykalnych ma dokonać się na podstawie kartki, której zawartość dosyć dokładnie ukazuje opis synodalny. Powinien on zawierać nazwisko, imię chrzcielne, imię z bierzmowania, pieczęć parafialną oraz podpis proboszcza³⁷. Wi-

---

³² Zob. SDK 1927, s. 122.

³³ Zob. sprawozdanie z konferencji w Małogoszczu z 21 października 1926 r. — ADK, sygn. OR–4/1b, k. 344.

³⁴ CIC, kan. 470 § 1: *Habeat parochus libros paroeciales, idest librum baptizatorum, confirmatorum, matrimoniorum, defunctorum; etiam librum de statu animarum accurate conficere pro viribus curet; et omnes hos libros, secundum usum ab Ecclesia probatum vel a proprio Ordinario praescriptum, conscribat ac diligenter asservet.*

³⁵ CIC, kan. 798: *Nomina ministri, confirmatorum, parentum et patrinatorum, diem ac locum confirmationis parochus inscribat in peculiari libro, praeter adnotationem in libro baptizatorum de qua in can. 470 § 2.*

³⁶ Zob. SDK 1927, s. 122.

³⁷ *Praeparatus ad sacramentum confirmationis accipit a parochio schedulam, in qua cognomen, nomen ex baptismo et nomen in confirmatione imponendum inscribi debet cum sigillo parociales impresso*

dzimy zatem kolejny element recepcji kanonów CIC w postanowieniach synodu, który poprzez swoje postanowienia coraz wyraźniej wydaje się odpowiadać na postulaty wynikające z życia liturgicznego parafii.

Dosyć istotną sprawą nie podjętą przez duchownych diecezjalnych, a zawartą w postanowieniach synodalnych, jest wiek bierzmowanych. Określenie różni się znacząco od postanowieniem CIC. Ten ostatni określa wiek bierzmowanych w kan. 788. Postanawia on, że udzielanie tego sakramentu „odkłada się” w Kościele łacińskim na około siódmy rok życia. W sytuacjach nadzwyczajnych można udzielić go jednak wcześniej³⁸. Według norm soborowych do bierzmowania mogą przystąpić dzieci, które przyjęły Komunię św. Sakrament powinien być poprzedzony spowiedzią, a nawet jeśli bezpośrednio takowa nie następuje, to kandydaci winni być w stanie łaski uświęcającej³⁹. Nieprecyzyjne wydaje się być określenie zawarte w CIC. Jeśli bowiem siódmy rok życia jest czasem „odłożenia” bierzmowania, to jakim jest normalny czas jego udzielania? Uchwała synodalna, która została powzięta pomimo braku głosów z diecezji (nie zachowały się takowe w aktach Archiwum Diecezjalnego), zapewne jest odpowiedzią na wątpliwości pojawiające się wśród duchownych. Określa ona dokładnie warunki, jakie muszą być spełnione, aby bierzmowanie mogło mieć miejsce, co dla pracy duszpasterskiej ma istotne znaczenie. Staje się powyższa uchwała kolejnym dowodem na poparcie celu zwołania synodu określonego przez bpa Łosińskiego.

Dokładną zgodność CIC z uchwałami synodu znajdujemy w kwestii świadka bierzmowania. Ojcowie synodalni nakazują w punkcie 137b, aby zgodnie z kan. 794 § 2 dla każdego kandydata wyznaczony został jeden „podający”, tej samej płci, co i bierzmowany. W kwestii płci prawodawca odsyła do opisu zawartego w kan. 796 § 2 CIC. Na koniec synodalny przepis nakazuje zachować wszystkie inne przepisy prawa dotyczące świadka sakramentu zawarte w kan. 795, 796, 797⁴⁰. Podjęta powyżej kwestia, jako jedna z niewielu, nie zawiera żadnej adaptacji wprowadzonej w kontekście diecezji. Jest ona doskonałym przykładem całkowitej recepcji CIC poprzez pierwszy synod kielecki.

et cognomine parochii. Post confirmationem collatam schedula subscripta ab assistente Episcopi remittatur ad proprium parochum, qui statim nomen confirmati in libro confirmatorum od normam can. 798, 799, 470 § 1 inscribit; SDK 1927, s. 123–124.

³⁸ CIC, kan. 788: *Licet sacramenti confirmationis administratio convenienter in Ecclesia Latina differatur ad septimum circiter aetatis annum, nihilominus etiam antea conferri potest, si infans in mortis periculo sit constitutus, vel ministro id expedire ob iustas et graves causas videatur.*

³⁹ SDK 1927, s. 122–123, p. 135a: *Pro regula generali statuitur, ad susceptionem huius sacramenti admittendos esse parvulos, qui primam s. communionem iam susceperunt; punkt 135b: Curent pastores solerter, ut hoc sacramentum a parochianis praemissa confessione sacramentali vel saltem in statu gratiae reverenter suscipiatur.*

⁴⁰ SDK 1927, s. 124, p. 137b: *Unus pro singularis confirmandis sit patrinus (can. 794 § 2), qui sit eiusdem sexus, ac confirmandus (can. 796 n.2), salvis aliis praescriptis iuris canonici (can. 795, 796, 797).*

Na zakończenie analizy dotyczącej sakramentu bierzmowania w dokumentach CIC i postanowieniach synodalnych warto zauważyć punkt 137a. Odnosi się on bezpośrednio do celebracji sakramentu bierzmowania. Nakazuje, aby w kościele, w którym udziela się tego sakramentu, dokonać rozdziału pomiędzy mężczyznami i kobietami przystępującymi do niego. Kandydaci winni być ustawieni w dwóch rzędach: jedni „po stronie lekcji, drudzy po stronie Ewangelii”. Synodalne postanowienia dookreślają w tym miejscu jedną z postaw liturgicznych. Bierzmowani trzymają ręce złożone na piersiach, natomiast świadkowie bierzmowania winni upominać kandydatów, aby pobożną modlitwą przygotowali się do wydarzenia⁴¹. Wskazane powyżej zagadnienie jest jedyne w rozdziale poświęconym bierzmowaniu, które nie znajduje żadnego uzasadnienia i kontekstu w pracach przedsynodalnych oraz w kanonach CIC. W Archiwum Diecezji Kieleckiej nie zachowały się żadne inne dokumenty świadczące o konieczności podejmowania tej kwestii. Jego zamieszczenie w postanowieniach synodu ma zapewne swoje uzasadnienie w pracach komisji liturgicznej powołanej docelowo dla potrzeb synodu i jest bardzo wyraźnym akcentem potwierdzającym celowość zwołania instytucji dla potrzeb diecezji.

4. Eucharystia i kult Najświętszego Sakramentu w tekstach synodalnych i *Codex Iuris Canonici*

Sakrament Eucharystii w CIC z 1917 r. jest jednym z najdokładniej opisanych zagadnień. Kanony dotyczące Mszy św. znajdują się w tym samym artykule co kwestie dotyczące sakramentu Eucharystii w ogólności, a zatem kultu poza Mszą św. (zob. kan. 801–869). Przepisy dotyczące poruszanej kwestii w postanowieniach synodalnych ukazane zostały w punktach 138–152. Już sama objętość kanonów w dokumentach ukazuje bardzo wybiórcze potraktowanie zagadnień istniejących wokół Eucharystii przez SDK 1927. Punkty 138–152 oprócz tekstów poświęconych ściśle Mszy św. odnoszą się również do przywileju Mszy wieczystych⁴², a także Komunii wielkanocnej⁴³ oraz Pierwszej Komunii⁴⁴. Jak wygląda zatem recepcja CIC w pracach przygotowujących synod oraz jego postanowieniach?

Pierwszy z kanonów CIC odnosi się do rzeczywistej i prawdziwej obecności Chrystusa pod postaciami chleba i wina⁴⁵. W bardzo podobny sposób rozpoczyna

---

⁴¹ SDK 1927, s. 124, p. 137a: *In ecclesia, in qua hoc sacramentum administratur, confirmandi ordinate per duas series collocentur, mares seorsim a feminis, illi a parteepistolae, hae a parte ewangelii. Singuli confirmandi manus ad pectus coniunctas teneant atque a patris suis moneantur, ut piis precibus ad s. sacramentum se praeparent.*

⁴² Zob. SDK 1927, p. 142, s. 126.

⁴³ Zob. SDK 1927, p. 144, s. 126.

⁴⁴ Zob. SDK 1927, p. 145–152, s. 128–132.

⁴⁵ CIC, kan. 801: *In sanctissima Eucharistia sub speciebus panis et vini ipsemet Christus Dominus continetur, offertur, sumitur.*

się paragraf o Eucharystii w postanowieniach SDK 1927. Przypomnienie realnej obecności Chrystusa w Eucharystii zostaje tu jednak uzupełnione pouczeniem do kapłanów, którzy winni dołożyć wszelkiej pieczołowitości i najgłębszej czci wobec świętych postaci. Do tego samego powinni zachęcać wiernych⁴⁶. Recepcja CIC w tekście synodalnym oraz jego poszerzenie o pouczenia dotyczące szczególnej troski o święte postaci nie znajduje bezpośredniego uzasadnienia w pracach przygotowawczych do synodu. Analiza sprawozdań z konferencji podjętych w ramach kształtowania kwestii synodalnych pozwala zauważyć grupę postulatów, które mogły być przyczyną do powyższej adaptacji dla diecezji. Duchowni zgromadzeni na konferencji w Małogoszczu odnosząc się do renowacji Najświętszego Sakramentu, nazywają go „żrenicą oka dla proboszcza”⁴⁷. To samo zgromadzenie przedstawiło postulat mówiący, że *renovatio* Najświętszego Sakramentu musi zawsze odbywać się we właściwym czasie (z właściwą częstotliwością). Wygląd zaś tabernakulum i wszystko, co zwiększa cześć dla Boga utajonego, to pierwszy obowiązek proboszcza, od którego nie może się wymówić ani brakiem środków, ani czasu⁴⁸. CIC normy dotyczące powyższych kwestii zawiera w oddzielnym paragrafie zatytułowanym: *De custodia et cultu sanctissimae Eucharistiae*. Normy te dotyczą miejsca, gdzie ma być ustawione tabernakulum, i samego tabernakulum. Kan. 1268 nakazywał, aby przechowywać Eucharystię tylko w jednym ołtarzu kościoła⁴⁹. Powinien on być usytuowany w najważniejszym i najdosjniejszym miejscu kościoła⁵⁰. Również w kwestii renowacji Hostii konsekrowanych odnajdujemy odniesienie w CIC. Kan. 1272 informuje, że Hostie konsekrowane, celem rozdzielania ich w Komunii św. lub wystawienia Najświętszego Sakramentu w monstrancji, mają być często odnawiane⁵¹. Recepcji kanonów CIC doszukujemy się w sposób pośredni w nakazie podanym przez SDK 1927 w punkcie 139, który nakazuje, aby renowacja dokonywała się co tydzień, a przynajmniej dwa razy w miesiącu; komunikanty brane do konsekracji winny być świeże, dawne zaś mają być spożyte, a puszka puryfikowana⁵².

⁴⁶ SDK 1927, s. 124: *Huic SS. Eucharistiae mysterio, in quo vere, realiter et substantialiter Christus ipse continetur, sacerdotes omni cura serviant et honorem praestent, necnon summam fidelium venerationem et adorationem conciliare ententur.*

⁴⁷ Zob. sprawozdanie z konferencji w Małogoszczu z 21 października 1926 r. — ADK, sygn. OR-4/1b, k. 340.

⁴⁸ Zob. *tamże*.

⁴⁹ CIC, kan. 1268 § 1: *Sanctissima Eucharistia continuo seu habitualiter custodiri nequit, nisi in uno tantum eiusdem ecclesiae altari.*

⁵⁰ CIC, kan. 1268 § 2: *Custodiatur in praecellentissimo ac nobilissimo ecclesiae loco ac proinde regulariter in altari maiore, nisi aliud venerationi et cultui tanti sacramenti commodius et decentius videatur, servato praescripto legum liturgicarum quod ad ultimos dies hebdomadae maioris attinet.*

⁵¹ CIC, kan. 1272: *Hostiae consecratae, sive propter fidelium communionem, sive propter expositionem sanctissimi Sacramenti, et recentes sint et frequenter renoventur, veteribus rite consumptis, ita ut nullum sit periculum corruptionis, sedulo servatis instructionibus quas Ordinarius loci hac de re dederit.*

⁵² SDK 1927, p. 139, s. 126: *Particulae consecrate quavis hebdomada vel saltem bis mense renoventur, veteribus consumptis et ciborio purgato; hostiae vero consecrandae sint recentes.*

Sprawa tabernakulum została przez ojców synodalnych omówiona w oddzielnym paragrafie, którego tytuł jest identyczny z tytułem zawartym w CIC: *De custodia et cultu sanctissimae Eucharistiae*⁵³. Przepisy zawarte w punkcie 229 nie omawiają tak jak CIC miejsce, gdzie winno znajdować się tabernakulum. W odpowiedzi na postulat troski o miejsce przechowywania skierowany przez duchownych omawiają kwestie jego wykonania. Winno być ono sporządzone z drzewa, marmuru, względnie dla zabezpieczenia od kradzieży — z metalu. Wnętrze tabernakulum powinno być wyzłocone lub obite białym jedwabiem. Na zewnątrz ma być otoczone konopeum z jedwabnej materii⁵⁴. Pierwsza grupa postulatów oraz przepisów CIC odnoszących się do nich, a następnie kolejne odniesienia zawarte w postanowieniach SDK 1927 pozwalają zauważyć przejaw troski o właściwą postawę duchowieństwa oraz wiernych dla Eucharystii. Doprecyzowanie zasad odnośnie do częstotliwości renowacji Najświętszego Sakramentu oraz przepisów normujących wygląd i miejsce tabernakulum w kościele jest wyraźną realizacją postulatu odniesienia postanowień prawa powszechnego do realiów diecezji.

Sprawą dosyć często poruszaną w czasie przygotowań do synodu była kwestia ilości odprawianych Mszy oraz czasu ich sprawowania. Za konieczność duchowni poszczególnych dekanatów uznali potrzebę stałej informacji wiernych na temat godzin sprawowania nabożeństw. Porządek celebracji parafialnych powinien być dobrze parafianom znany, a požądaniem jest, aby był uwidoczniiony na drzwiach kościelnych⁵⁵. Dla ustanowienia właściwego porządku w liturgii konieczne jest według duchownych ustalenie godzin sprawowania Mszy św. W dni powszednie latem powinna mieć ona miejsce o 7.00, zimą o godzinie 8.00, natomiast suma w dni świąteczne miałyby rozpoczynać się o godz. 10.30 i nie powinna trwać dłużej niż półtorej godziny⁵⁶. „Zbawiennym w skutkach” według przedstawicieli diecezji, okazałyby się zaprowadzony po parafiach zwyczaj odprawiania Mszy św. w dni powszednie o stałej godzinie, a w niedziele i święta nadto z zewnętrzną okazałością, zwracając baczną uwagę na śpiew, który, niestety, jest w zaniedbaniu i poniżeniu⁵⁷. Postulaty duchowieństwa mają charakter bardzo mocno duszpasterski. Wiązały się one ewidentnie z troską o możliwie jak największy dostęp do Eucharystii dla wier-

---

⁵³ Zob. SDK 1927, s. 160.

⁵⁴ SDK 1927, p. 229, s. 160: *SS. Sacramentum in tabernaculo affabri exstructo, undequaque solide clauso, decenter ormato, arboreo vel marmoreo vel relative ex metallo (...); intra aureato vel alba serica materie subsuto. Tabernaculum conopaeo servivo veletur.*

⁵⁵ Dopełnieniem wskazania była uwaga dotycząca proboszcza, który „jak najskrupulatniej i jak najpункtualniej” powinien przestrzegać wyznaczonego czasu; zob. sprawozdanie z konferencji w Słomnikach z 11 października 1926 r. — ADK, sygn. OR-4/1b, k. 342.

⁵⁶ Zob. sprawozdanie z konferencji w Irządzech z 15 listopada 1926 r. — ADK, sygn. OR-4/1b, k. 342. Taki sam postulat sporządzony został po konferencji w Olkuszu z 29 listopada 1926 r. — ADK, sygn. OR-4/1b, k. 341.

⁵⁷ Zob. sprawozdanie z konferencji w Sędziszowie z 4 listopada 1926 r. — ADK, sygn. OR-4/1b, k. 344.

nych poprzez jasność i jednolitość informacji kierowanych wobec parafian. Omawiając jurydyczne kwestie związane z możliwością sprawowania Mszy św., należy zauważyć sprawę ilości celebracji w ciągu dnia. Przedstawiciele duchowieństwa domagali się m.in. wprowadzenia możliwości binacji w parafiach większych niż trzy tysiące osób⁵⁸.

Postulaty przedstawione powyżej swoje normatywne określenie posiadały w CIC, który w kan. 820 potwierdza istnienie normy sprawowania Mszy św. w każdym dniu, podkreślając jednocześnie konieczność stosowania się do przepisów rządzących jej obrządkiem⁵⁹. Bardzo klarowne postanowienie CIC odnajdujemy również odnośnie do godziny sprawowania Mszy św. Rozpoczęcie jej sprawowania nie może mieć miejsca wcześniej niż jedną godzinę przed świtem i nie później niż jedną godzinę po południu⁶⁰. Bardzo ciekawym wydaje się recepcja prawa w tej kwestii dla potrzeb diecezji. *Ordo officiorum* opracowane zostało w oddzielnym paragrafie. Wskazując na jasność przepisów CIC, należy w tym miejscu dostrzec jeszcze większą precyzję w postanowieniach synodu. Określają one konieczność odprawiania Mszy św. i nabożeństw o stałej porze we wszystkich kościołach i kaplicach diecezji zarówno w dni powszednie, jak i święta. Charakterystycznym wydaje się przynaglenie duchownych do bezwzględnej punktualności. Prawodawca synodalny ustala, że Msza św. w dni powszednie ma być sprawowana najpóźniej o godz. 8.00. Ranna Msza św. w niedziele i święta, zależnie od miejscowych warunków i pory roku, odprawia się w czasie od godz. 7.00 do 9.00, sumę zaś należy rozpocząć w czasie od 10.00 do 11.00⁶¹. Ojcowie synodalni w odpowiedzi na postulaty księży określają również porządek niedzielnej celebracji, która ma przebiegać według następującej kolejności: aspersja, procesja, ogłoszenia, kazanie, suma⁶².

Przeprowadzona analiza tekstów CIC, przedsynodalnych i postanowień SDK 1927 dotyczących godzin sprawowania Mszy św. oraz jej porządku wskazuje na wielką czujność ojców synodalnych w stosunku do kanonów prawa powszechnego. Recepcja prawa w postanowieniach zostaje uzupełniona o nowe doprecyzowania, które w kwestii czytelności liturgii stanowią ceną pomoc.

Świadectwem powagi wobec polecenia „pieczołowości” wobec Eucharystii zamieszczonego na początku paragrafu traktującego o wskazanym sakramencie jest

⁵⁸ Zob. sprawozdanie z konferencji w Irządzach z 15 listopada 1926 r. — ADK, sygn. OR-4/1b, k. 345.

⁵⁹ CIC, kan. 820: *Missae sacrificium omnibus diebus celebrari potest, exceptis iis qui proprio sacerdotis ritu excluduntur.*

⁶⁰ CIC, kan. 821 § 1: *Missae celebrandae initium ne fiat citius quam una hora ante auroram vel serius quam una hora post meridiem.*

⁶¹ SDK 1927, p. 225, s. 158: *In omnibus ecclesiis missa diebus festivis et ferialibus statuta hora celebretur. Diebus ferialibus ne celebratio missae ultra horam octavam retardetur. Missa prima diebus dominicis et festivis, habita ratione temporum et locorum, intra horas 7–9, summa vero intra 10–11 celebrentur.*

⁶² SDK 1927, p. 225, s. 158: *Ordo dominicalis: aspersio, processio, publicationes, concio et missa.*

kwestia kontroli wobec autentyczności i godziwości szafarzy świętych tajemnic. Postulaty odnoszące się do tego zagadnienia nie pojawiły się w czasie prac przygotowawczych do synodu. CIC podkreśla najpierw, że szafarzami Eucharystii są tylko kapłani⁶³. W kan. 804 określa bardzo precyzyjnie warunki, jakie muszą zostać spełnione, aby legitymujący się jako ksiądz mężczyzna mógł zostać dopuszczony do celebracji. Pierwszy warunek, który musi spełnić, to posiadanie i okazanie autentycznego i ważnego pisma polecającego od swojego przełożonego⁶⁴. Kwestia pisma polecającego, o którym mowa, nazywane potocznie celebretem, zostaje bardzo dokładnie przedstawiona w dokumentach synodalnych. Według postanowień synodu rządcy kościołów, zanim dopuszczą obcych księży do ołtarza, mają obowiązek domagać się autentycznego celebretu oraz, w razie wątpliwości, dowodu tożsamości⁶⁵. W kolejnych zdaniach paragrafu zawarta została również dosyć istotna kwestia konieczności posiadania w zakrystii księgi dokumentującej celebrowanie Mszy św. przez księży gości, w której każdorazowo należy zamieszczać następujące dane celebransa: imię, nazwisko, diecezję oraz miejsce zamieszkania⁶⁶. Ten sam, zgodnie z CIC, określa również strój kapłana. Kan. 811 domagał się od kapłana, aby ten przystępując do ołtarza w celu sprawowania Mszy św., był ubrany w odpowiedni strój sięgający do kostek⁶⁷. Brak szaty kapłańskiej powodował, według postanowienia, niemożność sprawowania Eucharystii⁶⁸. Przedstawione powyżej postanowienia odnoszące się do szafarzy Eucharystii (niepodjęte przez duchownych w czasie przygotowań), zgodne z kanonami CIC, dają obraz szacunku wobec tajemnic Eucharystii. Ich zamieszczenie w postanowieniach synodalnych być może odpowiedzią na problemy, które pojawiały się w poszczególnych wspólnotach.

W posynodalnych postanowieniach znajdujemy jeszcze dopowiedzenie, które nie jest związane z samą celebacją, ale ustala pewien porządek, który, przestrzegany, ma wpływ na właściwe podejście kapłana do Eucharystii. Synod w jednym z postanowień podejmuje zagadnienie binacji mszalnych. CIC w kan. 806 bardzo jasno określał normę, według której kapłan może celebrować tylko jedną Msze w ciągu

---

⁶³ CIC, kan. 802: *Potestatem offerendi Missae sacrificium habent soli sacerdotes.*

⁶⁴ CIC, kan. 804 § 1: *Sacerdos extraneus ecclesiae in qua celebrare postulat, exhibens authenticas et adhuc validas litteras commendatitias sui Ordinarii, si sit saecularis, vel sui Superioris (...).*

⁶⁵ SDK 1927, p. 138a, s. 124: *Rectores ecclesiarum a sacerdotalis sibi ignotis semper requirant et exhibere faciant authenticas et adhuc validas litteras testimoniales, sic dictas „celebret”, et in dubi positivo de identitate personae adhuc documentum identitatis personalis, antequam eos ad missam celebrandam admittant.*

⁶⁶ SDK 1927, p. 138e, s. 124: *In sacristia adsit liber peculiaris, in quo omnes sacerdotes extranei ibi celebrantes, nomen suum et cognomen, dioecesim et domicilium inscribant.*

⁶⁷ CIC, kan. 811 § 1: *Sacerdos, Missam celebraturus, deferat vestem convenientem quae ad talos pertingat et sacra ornamenta a rubricis sui ritus praescripta.*

⁶⁸ SDK 1927, p. 138d: *Omnino et strictissime prohibemus, ne ullus sacerdos, licet litteris (celebret) munitus, ad celebrandum admittatur, nisi veste sacerdotali indutus.*

dnia, za wyjątkiem wskazanych dni w roku⁶⁹. Tymczasem zapis w SDK 1927 sugeruje, że praktyka w terenie odbiegała od normy podanej przez CIC. W pewnym sensie przyjmuje ona binację za panującą dosyć powszechnie, nakazuje bowiem, aby kapłani stypendia pobrane z okazji binacji w całości przesyłali za pośrednictwem dziekana do kurii⁷⁰. Prawodawca poucza również o możliwości przekazywania „zbywających” intencji kapłanom w potrzebie. Zakazuje natomiast wysyłania ich poza diecezję⁷¹. Normatywność dwóch wskazanych tekstów przedstawia dysonans pomiędzy wskazanymi dokumentami. Ciężko mówić w tym przypadku o recepcji postanowień CIC przez prawo ustanowione w synodalnych paragrafach.

Podsumowując treści dotyczące Mszy św. i kultu Eucharystii zawarte w kanonach CIC oraz postanowieniach pierwszego soboru diecezji kieleckiej, należy zauważyć wielkie ubóstwo treści ukazanych w postanowieniach synodalnych. Przedstawione zagadnienia nie mają charakteru doktrynalnego. Odnoszą się jedynie do kwestii porządkujących sposób organizacji nabożeństw w diecezji. Teksty przed-synodalne, na które zwrócona została powyżej uwaga, w wielu miejscach zdają się być w większym stopniu nakierowane na samą celebrację. Ta została praktycznie zupełnie pominięta (za wyjątkiem porządku niedzielnego zgromadzenia) w postanowieniach synodalnych. Uchwały dotyczące Eucharystii zawarte w zbiorze SDK 1927 są też w niektórych postanowieniach (jak chociażby binacji) nie do końca jednolite z CIC. Zamieszczony na początku rozdziału *De ss. Eucharistia* tekst dotyczący powagi, z jaką należy podchodzić do świętych tajemnic, stanowił bezwzględną zapowiedź zapisów odnoszących się do samej Eucharystii. Tytuł ten nie znalazł swojego odbicia w postanowieniach. Niewielka jest też zbieżność postanowień z kanonami CIC, która świadczyłaby o właściwej recepcji prawa powszechnego w uchwałach pierwszego synodu diecezji kieleckiej.

* * *

Analiza postulatów i postanowień pierwszego synodu kieleckiego dotycząca tekstów traktujących o sakramentach inicjacji chrześcijańskiej pozwala zauważyć wielką troskę o właściwą formę liturgii sprawowanej na początku XX w. w diecezji kieleckiej. Postulaty będące wynikiem spotkań na terenie poszczególnych dekanatów obrazują nie tylko problemy, jakie pojawiają się w codziennym życiu liturgicznym diecezji, ale są również wyrazem zaprowadzenia właściwego porządku w obrę-

---

⁶⁹ CIC, kan. 806: *Excepto die Nativitatis Domini et die Commemorationis omnium fidelium defunctorum, quibus facultas est ter offerendi Eucharisticum Sacrificium, non licet sacerdoti plures in die celebrare Missas, nisi ex apostolico indulto aut potestate facta a loci Ordinario.*

⁷⁰ SDK 1927, p. 141a: *Meminerint omnes sacerdotes, qui missam binabunt (...), stypendia pro binatis missis per decanum Curiae dioecesanuae integra tradere.*

⁷¹ SDK 1927, p. 140b: *Sacerdotes qui stypendia superflua habent, possunt ea tradere aliis dioecesis nostrae sacerdotibus. Prohibemus tamen, ne ea extra dioecesim sine licentia Ordinarii mittant (...).*

bie badanych zagadnień. Zestawienie postulatów potwierdza tezę postawioną na początku artykułu, mówiącą o tym, że same teksty synodalne nie mają charakteru teologicznego, doktrynalnego. Są one raczej wyrazem duszpasterskich problemów. Większość tekstów synodalnych jest przypomnieniem zasad zawartych w Kodeksie Prawa Kanonicznego. W niektórych przypadkach otrzymujemy również komentarz do kolejnych kanonów. Wielość postulatów nie zostaje w pełni ukazana w postanowieniach synodalnych. W wielu miejscach odnajdujemy jednak bardzo wyraźne odpowiedzi na postawione problemy, związane głównie z właściwym przeżywaniem liturgii poszczególnych sakramentów. Rzeczą bardzo istotną, jaka podkreślona została w postanowieniach synodalnych odnośnie do wszystkich trzech omawianych sakramentów, jest ujednoczenie czasu, miejsca i sposobu sprawowania obrzędów w całej diecezji, która wydaje się rzeczą zasadniczą dla poprawnego rozwoju kultury liturgicznej. Analiza omawianych postanowień synodalnych rodzi pytanie: Jak wyglądała recepcja synodu wśród duchowieństwa? Dla piękna liturgii ma ona bowiem równie ważne znaczenie, jak samo sformułowanie wytycznych synodalnych.

STRESZCZENIE

Troska o życie liturgiczne wspólnoty wierzących ma swoje odbicie we wrażliwości na właściwy kształt celebracji. Podstawą normatywną dla właściwego kształtowania liturgii jest bez wątpienia Kodeks Prawa Kanonicznego oraz normy prawne kształtowane na płaszczyźnie danego Kościoła lokalnego. Takim źródłem prawa dla diecezji kieleckiej stał się pierwszy synod kielecki (1927), który w swoich wypowiedziach podejmował bardzo obszernie problematykę sakramentów. Między innymi z tego powodu stał się przyczynkiem do powyższego opracowania, które traktuje o sakramentach chrztu, bierzmowania i Eucharystii. Przeprowadzona analiza dotyczy nie tylko samych postanowień synodalnych, ale przede wszystkim ich spójności z powszechnie obowiązującym prawem. Staje się ona jednocześnie obrazem stanu fragmentu liturgii w diecezji kieleckiej na początku XX w.

Słowa kluczowe: prawo kanoniczne, synod, liturgia, chrzest, Eucharystia, bierzmowanie.

**Reception canons of the *Codex Iuris Canonici* (1917)
concerning the sacraments of Christian initiation
in the documents and statutes *Synodus Dioecesis Kielcensis* (1927)**

Summary

Concern for the liturgical life of the community of believers is reflected in sensitivity to the correct shape of celebration. Normative basis for the proper development of the liturgy

is undoubtedly the Code of Canon Law and legal norms formed by the plane of the local church. Such a source of law for the Diocese of Kielce becomes the first Synod of Kielce (1927), which in its statements take very extensively the issue of the sacraments. For this reason has stimulated this study, which deals with the Sacraments of Baptism, Confirmation and Eucharist. The analysis applies not only to the provisions of the Synod, but above all they are consistent with universally binding law. It becomes also snapshot of the passage of the liturgy in the Diocese of Kielce at the beginning of the twentieth century.

Key words: canon law, the Synod, the liturgy, baptism, Eucharist, confirmation.

MIROŚLAW KOWALSKI, dr; prezbiter diecezji kieleckiej; asystent w Katedrze Liturgiki Pastoralnej w Instytucie Liturgiki i Homiletyki KUL, wykładowca Liturgiki w Wyższym Seminarium Duchownym w Kielcach. E-mail: kowalm@vp.pl.